

**Database
for the European Charter for Regional or Minority Languages**

FINNISH TRANSLATION OF THE CHARTER

**European Charter
for Regional or Minority Languages¹**

**Alueellisia kieliä tai
vähemmistökieliä koskeva
Eurooppalainen peruskirja¹**

Preamble

The member States of the Council of Europe signatory hereto,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members, particularly for the purpose of safeguarding and realising the ideals and principles which are their common heritage;

Considering that the protection of the historical regional or minority languages of Europe, some of which are in danger of eventual extinction, contributes to the maintenance and development of Europe's cultural wealth and traditions;

Considering that the right to use a regional or minority language in private and public life is an inalienable right conforming to the principles embodied in the United Nations International Covenant on Civil and Political Rights, and according to the spirit of the Council of Europe Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms;

Having regard to the work carried out within the CSCE and in particular to the Helsinki Final Act of 1975 and the document of the Copenhagen Meeting of 1990;

Stressing the value of interculturalism and multilingualism and considering that the protection and encouragement of regional or minority languages should not be to the detriment of the official languages and the need to learn them;

Realising that the protection and promotion of regional or minority languages in the different countries and regions of Europe represent an important contribution to the building of a Europe based on the principles of democracy and cultural diversity within the framework of national sovereignty and territorial integrity;

Taking into consideration the specific conditions and historical traditions in the different regions of the European States,

Have agreed as follows:

Johdanto

Euroopan neuvoston jäsenvaltiot, jotka ovat allekirjoittaneet tämän peruskirjan ja jotka

katsovat, että Euroopan neuvoston pyrkimyksenä on luoda kiinteämmät yhteydet jäsenvaltioidensa välille erityisesti turvatakseen ja toteuttaakseen yhteisen perintönsä mukaiset ihanteet ja periaatteet,

katsovat, että perinteisten eurooppalaisten alueellisten kielten tai vähemmistökielten, joista eräät ovat vaarassa hävitä, suojeleminen auttaa ylläpitämään ja kehittämään Euroopan kulttuurien monimuotoisuutta sekä perinteitä,

katsovat, että oikeus käyttää alueellista kieltä tai vähemmistökieltä yksityisessä ja julkisessa elämässä on Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen sisältyvien periaatteiden mukainen luovuttamaton oikeus ja ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen hengen mukaista,

ottavat huomioon ETYKin puitteissa tehdyn työn sekä erityisesti vuoden 1975 Helsingin päätössiakirjan ja vuoden 1990 Kööpenhaminan kokouksen asiakirjan,

painottavat kulttuurien välisen vuorovaikutuksen sekä monikielisuuden merkitystä ja katsovat, että alueellisten kielten tai vähemmistökielten suojeleminen ja niiden käytön rohkaiseminen ei saa vaikuttaa kielteisesti virallisiin kieliin tai tarpeeseen opiskella niitä,

tiedostavat, että alueellisten kielten tai vähemmistökielten suojeleminen ja edistäminen Euroopan eri maissa ja alueilla on omiaan tukemaan demokraattisiin periaatteisiin ja kulttuurien monimuotoisuuteen perustuvan Euroopan rakentamista kansallisen itsenäisyyden ja alueellisen koskemattomuuden puitteissa,

ottavat huomioon Euroopan valtioiden eri alueiden erityisolosuhteet ja historialliset perinteet,

ovat sopineet seuraavasta:

¹ CETS no. 148. The convention was adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 25 June 1992 and opened for signature on 5 November 1992 in Strasbourg. It entered into force on 1 March 1998, according to article 19. Authentic texts: English and French. See also *United Nations Treaty Series* vol. 2044, p. 575, reg. no. 35358.

¹ Official translation.

**PART I
GENERAL PROVISIONS**

Article 1 – Definitions

For the purposes of this Charter:

- a “regional or minority languages” means languages that are:
 - i traditionally used within a given territory of a State by nationals of that State who form a group numerically smaller than the rest of the State’s population; and
 - ii different from the official language(s) of that State;
it does not include either dialects of the official language(s) of the State or the languages of migrants;
- b “territory in which the regional or minority language is used” means the geographical area in which the said language is the mode of expression of a number of people justifying the adoption of the various protective and promotional measures provided for in this Charter;
- c “non-territorial languages” means languages used by nationals of the State which differ from the language or languages used by the rest of the State’s population but which, although traditionally used within the territory of the State, cannot be identified with a particular area thereof.

Article 2 – Undertakings

- 1 Each Party undertakes to apply the provisions of Part II to all the regional or minority languages spoken within its territory and which comply with the definition in Article 1.
- 2 In respect of each language specified at the time of ratification, acceptance or approval, in accordance with Article 3, each Party undertakes to apply a minimum of thirty-five paragraphs or sub-paragraphs chosen from among the provisions of Part III of the Charter, including at least three chosen from each of the Articles 8 and 12 and one from each of the Articles 9, 10, 11 and 13.

Article 3 – Practical arrangements

- 1 Each Contracting State shall specify in its instrument of ratification, acceptance or approval, each regional or minority language, or official language which is less widely used on the whole or part of its territory, to which the paragraphs chosen in accordance with Article 2, paragraph 2, shall apply.
- 2 Any Party may, at any subsequent time, notify the Secretary General that it accepts the obligations arising out of the provisions of any other paragraph of the Charter not already specified in its instrument of ratification, acceptance or approval, or that it will apply paragraph 1 of the present article to other regional or minority languages, or to other official languages which are less widely used on

**I OSA
YLEISET MÄÄRÄYKSET**

1 artikla – Määritelmät

Tässä peruskirjassa

- a “alueellinen kieli tai vähemmistökieli” tarkoittaa kieltä,
 - i jota perinteisesti käytetään jonkin valtion tietyllä alueella ja jota käyttävät kyseisen valtion kansalaiset ovat lukumäärältään pienempi väestöryhmä kuin valtion muu väestö, ja
 - ii joka poikkeaa valtion virallisesta kielestä tai kielistä;
sellaisena ei pidetä valtion virallisen kielen tai kielten murteita eikä maahanmuuttajien kieliä;
- b “vähemmistökielialue” tarkoittaa maantieteellistä aluetta, jolla alueellinen kieli tai vähemmistökieli on niin suuren henkilöryhmän ilmaisuväline, että tämän peruskirjan mukaiset suojelu- ja edistämistoimenpiteet katsotaan aiheellisiksi;
- c “ei-alueellinen kieli” tarkoittaa valtion muun väestön käyttämästä kielestä tai käyttämistä kielistä poikkeavaa kieltä, jota perinteisesti puhutaan tietyssä valtiossa, mutta ei millään sen erityisellä alueella.

2 artikla – Sitoumukset

- 1 Kukin sopimuspuoli sitoutuu soveltamaan II osan määräyksiä kaikkiin sen alueella puhuttuihin 1 artiklan määritelmän mukaisiin alueellisiin kieliin tai vähemmistökieliin.
- 2 Kunkin kielen osalta, joka 3 artiklan mukaisesti määritellään ratifiointiin tai hyväksymisen yhteydessä, sopimuspuoli sitoutuu soveltamaan vähintään 35 tämän peruskirjan III osan määräyksistä valitsemaansa kappaletta tai kohtaa, joihin kuuluu vähintään kolme 8 artiklan ja 12 artiklan sekä yksi 9 artiklan, 10 artiklan, 11 artiklan ja 13 artiklan kappaleista tai kohdista.

3 artikla – Käytännön järjestelyt

- 1 Kukin sopimuspuoli määrittelee ratifioimis- tai hyväksymiskirjassaan jokaisen alueellisen kielen tai vähemmistökielen taikka alueellaan tai sen osassa vähemmän käytetyn virallisen kielen, johon 2 artiklan 2 kappaleen mukaisesti valittuja kappaleita sovelletaan.
- 2 Sopimuspuoli voi milloin tahansa myöhemmin ilmoittaa pääsihteerille hyväksyvänsä peruskirjan sellaisen muun kappaleen määräyksistä johtuvat velvoitteet, jota ei ole määritelty sen ratifioimis- tai hyväksymiskirjassa, tai että se aikoo soveltaa tämän artiklan 1 kappaleen määräyksiä myös muihin alueellisiin kieliin tai vähemmistökieliin taikka alueellaan tai sen osassa vähemmän käytettyihin virallisiin kieliin.

the whole or part of its territory.

- 3 The undertakings referred to in the foregoing paragraph shall be deemed to form an integral part of the ratification, acceptance or approval and will have the same effect as from their date of notification.

Article 4 – Existing regimes of protection

- 1 Nothing in this Charter shall be construed as limiting or derogating from any of the rights guaranteed by the European Convention on Human Rights.
- 2 The provisions of this Charter shall not affect any more favourable provisions concerning the status of regional or minority languages, or the legal regime of persons belonging to minorities which may exist in a Party or are provided for by relevant bilateral or multilateral international agreements.

Article 5 – Existing obligations

Nothing in this Charter may be interpreted as implying any right to engage in any activity or perform any action in contravention of the purposes of the Charter of the United Nations or other obligations under international law, including the principle of the sovereignty and territorial integrity of States.

Article 6 – Information

The Parties undertake to see to it that the authorities, organisations and persons concerned are informed of the rights and duties established by this Charter.

PART II OBJECTIVES AND PRINCIPLES PURSUED IN ACCORDANCE WITH ARTICLE 2, PARAGRAPH 1

Article 7 – Objectives and principles

- 1 In respect of regional or minority languages, within the territories in which such languages are used and according to the situation of each language, the Parties shall base their policies, legislation and practice on the following objectives and principles:
 - a the recognition of the regional or minority languages as an expression of cultural wealth;
 - b the respect of the geographical area of each regional or minority language in order to ensure that existing or new administrative divisions do not constitute an obstacle to the promotion of the regional or minority language in question;
 - c the need for resolute action to promote regional or minority languages in order to safeguard them;
 - d the facilitation and/or encouragement of the use of regional or minority languages, in

- 3 Edellisessä kappaleessa mainitut sitoumukset katsotaan osaksi ratifiointia tai hyväksymistä ja niillä on sama vaikutus ilmoituspäivästä alkaen.

4 artikla – Olemassa olevat suojelujärjestelmät

- 1 Minkään tämän peruskirjan määräyksen ei saa tulkita rajoittavan tai poikkeavan mistään Euroopan ihmissoikeussopimuksen takaamasta oikeudesta.
- 2 Tämän peruskirjan määräykset eivät estä soveltamasta sellaisia alueellisten kielten tai vähemmistökielten asemaa taikka vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeusasemaa koskevia suosiollisempia määräyksiä, jotka jonkin sopimuspuolen alueella saattavat olla voimassa tai jotka perustuvat asianomaisiin kahdensiväisiin tai monensiväisiin kansainvälisiin sopimuksiin.

5 artikla – Voimassaolevat velvoitteet

Minkään tämän peruskirjan määräyksen ei saa tulkita oikeuttavan toimintaa, joka on ristiriidassa Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan tarkoitusperien tai muiden kansainvälisen oikeuden velvoitteiden kanssa mukaan lukien valtioiden itsenäisyyden loukkaamattomuuden ja alueellisen koskemattomuuden periaatteet.

6 artikla – Tiedottaminen

Sopimuspuolet sitoutuvat huolehtimaan, että asianomaisille viranomaisille, järjestöille ja henkilöille tiedotetaan tästä peruskirjasta johtuvista oikeuksista ja velvoitteista.

II OSA 2 ARTIKLAN 1 KAPPALEEN MUKAISET TAVOITTEET JA PERIAATTEET

7 artikla – Tavoitteet ja periaatteet

- 1 Sopimuspuolten alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan politiikan, lainsäädännön ja käytännön tulee vähemmistökielialueilla kunkin kielen tilanne huomioon otteen perustua seuraaviin tavoitteisiin ja periaatteisiin:
 - a alueelliset kielet tai vähemmistökielet tunnustetaan kulttuuririkkaudeksi;
 - b alueellisen kielen tai vähemmistökielen maantieteellistä aluetta kunnioitetaan sen varmistamiseksi, että olemassaolevat tai uudet hallinnolliset rajat eivät muodosta estettä kyseisen alueellisen kielen tai vähemmistökielen edistämiseksi;
 - c alueellisia kielen tai vähemmistökieliä on tarpeen edistää määrätietoisesti niiden aseman turvaamiseksi;
 - d helpotetaan ja/tai rohkaistaan sekä julkisessa että yksityisessä elämässä alueellisten kielten

- speech and writing, in public and private life;
- e the maintenance and development of links, in the fields covered by this Charter, between groups using a regional or minority language and other groups in the State employing a language used in identical or similar form, as well as the establishment of cultural relations with other groups in the State using different languages;
- f the provision of appropriate forms and means for the teaching and study of regional or minority languages at all appropriate stages;
- g the provision of facilities enabling non-speakers of a regional or minority language living in the area where it is used to learn it if they so desire;
- h the promotion of study and research on regional or minority languages at universities or equivalent institutions;
- i the promotion of appropriate types of transnational exchanges, in the fields covered by this Charter, for regional or minority languages used in identical or similar form in two or more States.
- 2 The Parties undertake to eliminate, if they have not yet done so, any unjustified distinction, exclusion, restriction or preference relating to the use of a regional or minority language and intended to discourage or endanger the maintenance or development of it. The adoption of special measures in favour of regional or minority languages aimed at promoting equality between the users of these languages and the rest of the population or which take due account of their specific conditions is not considered to be an act of discrimination against the users of more widely-used languages.
- 3 The Parties undertake to promote, by appropriate measures, mutual understanding between all the linguistic groups of the country and in particular the inclusion of respect, understanding and tolerance in relation to regional or minority languages among the objectives of education and training provided within their countries and encouragement of the mass media to pursue the same objective.
- 4 In determining their policy with regard to regional or minority languages, the Parties shall take into consideration the needs and wishes expressed by the groups which use such languages. They are encouraged to establish bodies, if necessary, for the purpose of advising the authorities on all matters pertaining to regional or minority languages.
- 5 The Parties undertake to apply, *mutatis mutandis*, the principles listed in paragraphs 1 to 4 above to non-territorial languages. However, as far as these languages are concerned, the nature and scope of the measures to be taken to give effect to this Charter shall be determined in a flexible manner, bearing in mind the needs and
- tai vähemmistökielten käyttämistä puhetilanteissa ja kirjallisesti;
- e tuetaan ja kehitetään alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä käytävien ryhmien yhteyksiä saman valtion muiden sellaisten ryhmien kanssa, jotka käyttävät samaa tai samantapaista kieltä, sekä kulttuuriyhteyksien luomista valtion muiden kieliryhmien kanssa tämän peruskirjan piiriin kuuluvilla alueilla;
- f alueellisten kielten tai vähemmistökielten asianmukainen opetus ja opiskelu kaikilla asianmukaisilla tasoilla järjestetään sopivalla tavalla;
- g järjestetään vähemmistökielialueilla muillekin kuin alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttäville mahdollisuus oppia halutessaan kyseistä kieltä;
- h alueellisten kielten tai vähemmistökielten opiskelua ja tutkimusta korkeakouluissa ja muissa vastaavissa laitoksissa edistetään;
- i soveltuva maiden välistä vaihtoa edistetään samaa tai samantapaista alueellista kieltä tai vähemmistökieltä kahdessa tai useammassa eri valtiossa käytävien ryhmien välillä tämän peruskirjan piiriin kuuluvilla aloilla.
- 2 Sopimuspuolet sitoutuvat poistamaan, mikäli tätä ei ole vielä tehty, kaiken aiheettoman alueellisiin kieliin tai vähemmistökieliin liittyvän erottelun, poissulkemisen, suosituimmuuden sekä kaikki sellaiset rajoitukset, joiden tarkoituksena on jarruttaa tai vaarantaa vähemmistökielen säilymistä tai kehittymistä. Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevia erityistoimia ei katsota laajemmin käytettyjä kieliä puhuvan väestön syrjinnäksi, jos näiden toimien tavoitteena on edistää tasa-arvoa kyseistä kieltä käyttävien ja muun väestön välillä tai asianmukaisesti huomioida näiden kielten erityisasema.
- 3 Sopimuspuolet sitoutuvat tarvittavin toimenpitein edistämään maansa kieliryhmien keskinäistä yhteisymmärrystä ja erityisesti sisällyttämään opetus- ja kasvatustavoitteisiinsa kunnioituksen, ymmärryksen ja suvaitsevaisuuden alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä kohtaan sekä rohkaisemaan myös joukkoviestimiä pyrkimään samaan päämäärään.
- 4 Määrittäessään alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevaa politiikkaansa sopimuspuolten tulee ottaa huomioon asianomaisten kieliryhmien ilmaiset tarpeet ja toivomukset. Niitä rohkastaan tarvittaessa perustamaan elimiä, jotka voivat antaa viranomaisille neuvoja kaikissa alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevissa asioissa.
- 5 Sopimuspuolet sitoutuvat soveltuvin osin noudattamaan 1-4 kappaleessa annettuja periaatteita myös ei-alueellisiin kieliin. Näiden kielten osalta tämän peruskirjan toteuttamiseen tähtäävät toimenpiteet määritetään kuitenkin joustavasti ja asianomaisten kieliryhmien tarpeet ja toivomukset huomioon ottaen sekä niiden

wishes, and respecting the traditions and characteristics, of the groups which use the languages concerned.

**PART III
MEASURES TO PROMOTE THE USE
OF REGIONAL OR MINORITY LANGUAGES
IN PUBLIC LIFE IN ACCORDANCE WITH
THE UNDERTAKINGS ENTERED INTO
UNDER ARTICLE 2, PARAGRAPH 2**

Article 8 – Education

- 1 With regard to education, the Parties undertake, within the territory in which such languages are used, according to the situation of each of these languages, and without prejudice to the teaching of the official language(s) of the State:
 - a i to make available pre-school education in the relevant regional or minority languages; or
 - ii to make available a substantial part of pre-school education in the relevant regional or minority languages; or
 - iii to apply one of the measures provided for under i and ii above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient; or
 - iv if the public authorities have no direct competence in the field of pre-school education, to favour and/or encourage the application of the measures referred to under i to iii above;
 - b i to make available primary education in the relevant regional or minority languages; or
 - ii to make available a substantial part of primary education in the relevant regional or minority languages; or
 - iii to provide, within primary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or
 - iv to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient;
- c i to make available secondary education in the relevant regional or minority languages; or
 - ii to make available a substantial part of secondary education in the relevant regional or minority languages; or
 - iii to provide, within secondary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or
 - iv to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils who, or where appropriate whose families, so wish in a number considered sufficient;
- d i to make available technical and vocational education in the relevant regional or

perinteitä ja ominaispiirteitä kunnioittaen.

**III OSA
VÄHEMMISTÖKIELTEN KÄYTÖN
EDISTÄMISEEN JULKISESSA ELÄMÄSSÄ
TÄHTÄÄVÄT, 2 ARTIKLAN 2 KAPPALEESSA
ANNETTUIJEN SITOUMUSTEN MUKAISET
TOIMENPITEET**

8 artikla – Koulutus

- 1 Koulutuksen osalta sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja heikentämättä asianomaisen valtion virallisen kielen tai kielten opetusta
 - a i järjestämään esikouluasteen opetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä, tai
 - ii järjestämään huomattavan osan esikouluasteen opetuksesta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä; tai
 - iii soveltamaan joko I tai ii kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä ainakin niihin oppilaisiin, joiden perheet ovat sitä pyytäneet ja joiden lukumäärä katsotaan riittäväksi; tai
 - iv rohkaisemaan ja/tai suosimaan edellä i-iii kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä, mikäli viranomaisilla ei ole varsinaista toimivaltaa esikouluasteen opetuksessa;
 - b i järjestämään peruskouluopetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä, tai
 - ii järjestämään huomattavan osan peruskouluopetuksesta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä; tai
 - iii järjestämään asianomaisten alueellisten kielten tai vähemmistökielten opetusta erottamattomana osana peruskoulun opetusohjelmaa, tai
 - iv soveltamaan i-iii kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä ainakin niihin oppilaisiin, joiden perheet ovat sitä pyytäneet ja joiden lukumäärä katsotaan riittäväksi;
- c i järjestämään keskiasteen opetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä, tai
 - ii järjestämään huomattavan osan keskiasteen opetuksesta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä; tai
 - iii järjestämään asianomaisten alueellisten kielten vähemmistökielten opetusta erottamattomana osana keskiasteen opetusohjelmaa, tai
 - iv soveltamaan i-iii kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä ainakin niihin oppilaisiin, joiden perheet ovat sitä pyytäneet ja joiden lukumäärä katsotaan riittäväksi;
- d i järjestämään ammattiopetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai

- minority languages; or
- ii to make available a substantial part of technical and vocational education in the relevant regional or minority languages; or
- iii to provide, within technical and vocational education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or
- iv to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils who, or where appropriate whose families, so wish in a number considered sufficient;
- e i to make available university and other higher education in regional or minority languages; or
- ii to provide facilities for the study of these languages as university and higher education subjects; or
- iii if, by reason of the role of the State in relation to higher education institutions, sub-paragraphs i and ii cannot be applied, to encourage and/or allow the provision of university or other forms of higher education in regional or minority languages or of facilities for the study of these languages as university or higher education subjects;
- f i to arrange for the provision of adult and continuing education courses which are taught mainly or wholly in the regional or minority languages; or
- ii to offer such languages as subjects of adult and continuing education; or
- iii if the public authorities have no direct competence in the field of adult education, to favour and/or encourage the offering of such languages as subjects of adult and continuing education;
- g to make arrangements to ensure the teaching of the history and the culture which is reflected by the regional or minority language;
- h to provide the basic and further training of the teachers required to implement those of paragraphs a to g accepted by the Party;
- i to set up a supervisory body or bodies responsible for monitoring the measures taken and progress achieved in establishing or developing the teaching of regional or minority languages and for drawing up periodic reports of their findings, which will be made public.
- 2 With regard to education and in respect of territories other than those in which the regional or minority languages are traditionally used, the Parties undertake, if the number of users of a regional or minority language justifies it, to allow, encourage or provide teaching in or of the regional or minority language at all the appropriate stages of education.
- vähemmistökielillä, tai
- ii järjestämään huomattavan osan ammattiopetuksesta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä; tai
- iii järjestämään asianomaisten alueellisten kielten tai vähemmistökielten opetusta erottamattomana osana ammattiopetusohjelmaa, tai
- iv soveltamaan i-iii kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä ainakin niihin oppilaisiin, joiden perheet ovat sitä pyytäneet ja joiden lukumäärä katsotaan riittäväksi;
- e i järjestämään korkeakouluopetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä, tai
- ii järjestämään mahdollisuus opiskella näitä kieliä korkeakoulujen opetusaineena, tai
- iii rohkaisemaan ja/tai sallimaan korkeakouluopetusta alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä tai mahdollisuuksia näiden kielten opiskeluun korkeakoulujen opetusaineena, jos valtion suhde korkeakouluihin on sellainen, että tämän kappaleen i ja ii kohtaa ei voida soveltaa,
- f i järjestämään sellaisten aikuiskasvatus- ja täydennyskoulutuskurssien tarjontaa, joissa opetus tapahtuu kokonaan tai osaksi alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä; tai
- ii tarjoamaan näitä kieliä oppiaineina aikuiskasvatuksessa ja täydennyskoulutuksessa; tai
- iii suosimaan ja/tai rohkaisemaan näiden kielten tarjontaa aikuiskasvatus- ja täydennyskoulutuksessa, mikäli viranomaisilla ei ole varsinaista toimivaltaa aikuiskasvatuksen alalla;
- g varmistamaan alueellisten kielten tai vähemmistökielten taustalla olevan historian ja kulttuurin opetuksen;
- h järjestämään perustutkintoon tähtävää koulutusta ja jatkokoulutusta opettajille, joita tarvitaan niiden määräysten toteuttamiseksi, jotka kukin sopimuspuoli on edellä a-g-kohdasta hyväksynyt;
- i asettamaan valvontaelimen tai -elimiä, jotka seuraavat toimenpiteitä ja edistystä alueellisten kielten tai vähemmistökielten opetuksen vakiinnuttamisessa tai kehittämisessä ja jotka laativat julkistettavia kausikertomuksia huomioistaan.
- 2 Koulutuksen osalta sekä muilla kuin niillä alueilla, joilla alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä perinteisesti käytetään, sopimuspuolet sitoutuvat sallimaan, rohkaisemaan tai järjestämään soveltuvan asteista opetusta näillä kielillä tai näissä kielissä, mikäli asianomaisen kieliryhmän koko on riittävä.

Article 9 – Judicial authorities

- 1 The Parties undertake, in respect of those judicial districts in which the number of residents using the regional or minority languages justifies the measures specified below, according to the situation of each of these languages and on condition that the use of the facilities afforded by the present paragraph is not considered by the judge to hamper the proper administration of justice:
 - a in criminal proceedings:
 - i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or
 - ii to guarantee the accused the right to use his/her regional or minority language; and/or
 - iii to provide that requests and evidence, whether written or oral, shall not be considered inadmissible solely because they are formulated in a regional or minority language; and/or
 - iv to produce, on request, documents connected with legal proceedings in the relevant regional or minority language, if necessary by the use of interpreters and translations involving no extra expense for the persons concerned;
 - b in civil proceedings:
 - i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or
 - ii to allow, whenever a litigant has to appear in person before a court, that he or she may use his or her regional or minority language without thereby incurring additional expense; and/or
 - iii to allow documents and evidence to be produced in the regional or minority languages, if necessary by the use of interpreters and translations;
 - c in proceedings before courts concerning administrative matters:
 - i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or
 - ii to allow, whenever a litigant has to appear in person before a court, that he or she may use his or her regional or minority language without thereby incurring additional expense; and/or
 - iii to allow documents and evidence to be produced in the regional or minority languages, if necessary by the use of interpreters and translations;

9 artikla – Oikeusviranomaiset

- 1 Tuomiopiireissä, joissa alueellisten kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, sopimuspuolet sitoutuvat kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja sillä edellytyksellä, etteivät tämän kappaleen mukaiset helpotukset tuomarin mielestä vaikeuta oikeuden toteutumista
 - a rikosoikeudellisissa oikeudenkäynneissä
 - i määräämään, että tuomioistuimet käyttävät oikeudenkäynnissä asianosaisen pyynnöstä alueellista kieltä tai vähemmistökieltä; ja/tai
 - ii takaamaan syytetyille oikeuden käyttää omaa alueellista kieltään tai vähemmistökieltään; ja/tai
 - iii määräämään, ettei kirjallisia tai suullisia todisteita ja vaateita saa jättää tutkimatta yksinomaan sillä perusteella, että ne esitetään alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä; ja/tai
 - iv toimittamaan pyynnöstä oikeudenkäyntiin liittyvät asiakirjat alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä, tarvittaessa tulkin ja käännösten avulla siten, ettei asianosaiselle aiheudu lisäkustannuksia;
 - b riita-asiain oikeudenkäynnissä
 - i määräämään, että tuomioistuimet käyttävät oikeudenkäynnissä alueellista kieltä tai vähemmistökieltä asianosaisen tätä pyytäessä; ja/tai
 - ii sallimaan sen, että asianosainen voi käyttää omaa alueellista kieltään tai vähemmistökieltään oikeudessa esiintyessään, silloin kun hänen on esiinnyttävä oikeudessa henkilökohtaisesti, ilman, että tästä aiheutuu hänelle lisäkustannuksia; ja/tai
 - iii sallimaan, että asiakirjat ja todisteet esitetään alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä, tarvittaessa tulkin ja käännösten avulla;
 - c hallinto-oikeuksissa käytävissä oikeudenkäynneissä:
 - i määräämään, että tuomioistuimet käyttävät oikeudenkäynnissä alueellista kieltä tai vähemmistökieltä asianosaisen tätä pyytäessä; ja/tai
 - ii sallimaan sen, että asianosainen voi käyttää omaa alueellista kieltään tai vähemmistökieltään oikeudessa esiintyessään, silloin kun hänen on esiinnyttävä oikeudessa henkilökohtaisesti, ilman, että tästä aiheutuu hänelle lisäkustannuksia; ja/tai
 - iii sallimaan, että asiakirjat ja todisteet esitetään alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä, tarvittaessa tulkin ja käännösten avulla;

- d to take steps to ensure that the application of sub-paragraphs i and iii of paragraphs b and c above and any necessary use of interpreters and translations does not involve extra expense for the persons concerned.
- 2 The Parties undertake:
- a not to deny the validity of legal documents drawn up within the State solely because they are drafted in a regional or minority language; or
- b not to deny the validity, as between the parties, of legal documents drawn up within the country solely because they are drafted in a regional or minority language, and to provide that they can be invoked against interested third parties who are not users of these languages on condition that the contents of the document are made known to them by the person(s) who invoke(s) it; or
- c not to deny the validity, as between the parties, of legal documents drawn up within the country solely because they are drafted in a regional or minority language.
- 3 The Parties undertake to make available in the regional or minority languages the most important national statutory texts and those relating particularly to users of these languages, unless they are otherwise provided.
- d ryhtymään toimenpiteisiin varmistaakseen, että edellä b ja c kohdan i) ja iii) alakohdan soveltaminen ja tarvittavat tulkit ja käännökset eivät aiheuta asianosaisille lisäkustannuksia.
- 2 Sopimuspuolet sitoutuvat siihen, että ne
- a eivät kiellä kotimaassa laadittujen oikeudellisten asiakirjojen pätevyyttä vain sillä perusteella, että ne on laadittu alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä; tai
- b eivät kiellä kotimaassa laadittujen oikeudellisten asiakirjojen pätevyyttä osapuolten välillä vain sillä perusteella, että ne on laadittu alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä, ja määräävät, että tällaisia asiakirjoja voidaan käyttää kolmansia osapuolia vastaan, vaikka nämä eivät käytä kyseistä kieltä, sillä edellytyksellä, että asiakirjoihin vetoava osapuoli antaa tiedon näiden sisällöstä kyseisille kolmansille osapuolille; tai
- c eivät kiellä kotimaassa laadittujen oikeudellisten asiakirjojen pätevyyttä osapuolten välisissä suhteissa vain sillä perusteella, että ne on laadittu alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä.
- 3 Sopimuspuolet sitoutuvat pitämään saatavilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä tärkeimmät lakitekstit ja erityisesti näiden kielten käyttäjiä koskevat tekstit, ellei tästä ole huolehdittu muulla tavalla.

Article 10 – Administrative authorities and public services

- 1 Within the administrative districts of the State in which the number of residents who are users of regional or minority languages justifies the measures specified below and according to the situation of each language, the Parties undertake, as far as this is reasonably possible:
- a i to ensure that the administrative authorities use the regional or minority languages; or
- ii to ensure that such of their officers as are in contact with the public use the regional or minority languages in their relations with persons applying to them in these languages; or
- iii to ensure that users of regional or minority languages may submit oral or written applications and receive a reply in these languages; or
- iv to ensure that users of regional or minority languages may submit oral or written applications in these languages; or
- v to ensure that users of regional or minority languages may validly submit a document in these languages;
- b to make available widely used administrative texts and forms for the population in the regional or minority languages or in bilingual versions;
- c to allow the administrative authorities to draft
- 10 artikla – Hallintoviranomaiset ja julkiset palvelut
- 1 Hallintopiireissä, joissa alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, sopimuspuolet sitoutuvat varmistamaan, kunkin kielen tilanne huomioon ottaen ja sikäli kuin voidaan kohtuudella katsoa mahdolliseksi, että
- a i hallinnolliset viranomaiset käyttävät alueellista kieltä tai vähemmistökieltä, tai
- ii yleisön kanssa yhteydessä olevat viranomaiset käyttävät alueellista kieltä tai vähemmistökieltä asioidessaan henkilöiden kanssa, jotka ottavat heihin yhteyttä näillä kielillä, tai
- iii alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävät henkilöt voivat jättää kirjallisia ja suullisia hakemuksia viranomaisille ja saada niihin vastauksia näillä kielillä, tai
- iv alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävät henkilöt voivat jättää kirjallisia ja suullisia hakemuksia viranomaisille näillä kielillä, tai
- v alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävät henkilöt voivat pätevästi toimittaa asiakirjoja näillä kielillä;
- b yleisölle tarkoitetut laajalti käytetyt hallinnolliset tekstit ja lomakkeet ovat saatavissa aluellisilla kielillä tai vähemmistökielillä tai kaksikielisinä;
- c hallintoviranomaisten sallitaan laatia

documents in a regional or minority language.

- 2 In respect of the local and regional authorities on whose territory the number of residents who are users of regional or minority languages is such as to justify the measures specified below, the Parties undertake to allow and/or encourage:
 - a the use of regional or minority languages within the framework of the regional or local authority;
 - b the possibility for users of regional or minority languages to submit oral or written applications in these languages;
 - c the publication by regional authorities of their official documents also in the relevant regional or minority languages;
 - d the publication by local authorities of their official documents also in the relevant regional or minority languages;
 - e the use by regional authorities of regional or minority languages in debates in their assemblies, without excluding, however, the use of the official language(s) of the State;
 - f the use by local authorities of regional or minority languages in debates in their assemblies, without excluding, however, the use of the official language(s) of the State;
 - g the use or adoption, if necessary in conjunction with the name in the official language(s), of traditional and correct forms of place-names in regional or minority languages.
- 3 With regard to public services provided by the administrative authorities or other persons acting on their behalf, the Parties undertake, within the territory in which regional or minority languages are used, in accordance with the situation of each language and as far as this is reasonably possible:
 - a to ensure that the regional or minority languages are used in the provision of the service; or
 - b to allow users of regional or minority languages to submit a request and receive a reply in these languages; or
 - c to allow users of regional or minority languages to submit a request in these languages.
- 4 With a view to putting into effect those provisions of paragraphs 1, 2 and 3 accepted by them, the Parties undertake to take one or more of the following measures:
 - a translation or interpretation as may be required;
 - b recruitment and, where necessary, training of the officials and other public service employees required;
 - c compliance as far as possible with requests from public service employees having a knowledge of a regional or minority language to be appointed in the territory in which that language is used.

asiakirjoja alueellisilla kielellä tai vähemmistökielillä.

- 2 Niissä alue- tai paikallisviranomaisissa, joiden toiminta-alueella alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, sopimuspuolet sitoutuvat sallimaan ja/tai rohkaisemaan
 - a alueellisten kielten tai vähemmistökielen käyttöä alue- ja paikallisviranomaisissa;
 - b alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien mahdollisuutta jättää suullisia ja kirjallisia hakemuksia näillä kielillä;
 - c alueviranomaisten virallisten asiakirjojen julkaisemista myös asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;
 - d paikallisviranomaisten virallisten asiakirjojen julkaisemista myös asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;
 - e sitä, että alueviranomaiset käyttäisivät alueellista kieltä tai vähemmistökieltä valtuustojen kokouksissa, sulkematta kuitenkaan pois valtion virallisen kielen tai virallisten kielten käyttöä;
 - f sitä, että paikallisviranomaiset käyttäisivät alueellista kieltä tai vähemmistökieltä valtuustojen kokouksissa, sulkematta kuitenkaan pois valtion virallisen kielen tai virallisten kielten käyttöä;
 - g perinteisten ja oikeiden paikannimien käyttöä tai käyttöönottoa alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä, tarvittaessa rinnakkain virallisen kielen tai virallisten kielten kanssa.
- 3 Sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla hallintoviranomaisten ja niiden puolesta toimivien henkilöiden tarjoamien julkisten palvelujen osalta, kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja sikäli kuin voidaan kohtuudella katsoa mahdolliseksi, varmistamaan
 - a että alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käytetään palveluja tarjottaessa,
 - b että vähemmistökieltä käyttävät henkilöt voivat jättää hakemuksia ja saada niihin vastauksia näillä kielillä, tai
 - c että alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävät henkilöt voivat jättää hakemuksia näillä kielillä.
- 4 Saattaakseen voimaan hyväksymänsä 1, 2 ja 3 kappaleen määräykset, sopimuspuoli sitoutuu ryhtymään vähintään yhteen seuraavista toimenpiteistä:
 - a käännös ja tulkkaus tarpeen mukaan;
 - b virkamiesten ja muiden julkisella sektorilla työskentelevien henkilöiden palkkaaminen ja tarvittaessa tarvittava kouluttaminen;
 - c alueellista kieltä tai vähemmistökieltä osaavien julkisella sektorilla työskentelevien toivoessa sijoitusta alueelle, jossa asianomaista kieltä puhutaan, tätä toivomusta on noudatettava mahdollisuuksien mukaan.

- 5 The Parties undertake to allow the use or adoption of family names in the regional or minority languages, at the request of those concerned.

Article 11 – Media

- 1 The Parties undertake, for the users of the regional or minority languages within the territories in which those languages are spoken, according to the situation of each language, to the extent that the public authorities, directly or indirectly, are competent, have power or play a role in this field, and respecting the principle of the independence and autonomy of the media:
- a to the extent that radio and television carry out a public service mission:
 - i to ensure the creation of at least one radio station and one television channel in the regional or minority languages; or
 - ii to encourage and/or facilitate the creation of at least one radio station and one television channel in the regional or minority languages; or
 - iii to make adequate provision so that broadcasters offer programmes in the regional or minority languages;
 - b i to encourage and/or facilitate the creation of at least one radio station in the regional or minority languages; or
 - ii to encourage and/or facilitate the broadcasting of radio programmes in the regional or minority languages on a regular basis;
 - c i to encourage and/or facilitate the creation of at least one television channel in the regional or minority languages; or
 - ii to encourage and/or facilitate the broadcasting of television programmes in the regional or minority languages on a regular basis;
 - d to encourage and/or facilitate the production and distribution of audio and audiovisual works in the regional or minority languages;
 - e i to encourage and/or facilitate the creation and/or maintenance of at least one newspaper in the regional or minority languages; or
 - ii to encourage and/or facilitate the publication of newspaper articles in the regional or minority languages on a regular basis;
 - f i to cover the additional costs of those media which use regional or minority languages, wherever the law provides for financial assistance in general for the media; or
 - ii to apply existing measures for financial assistance also to audiovisual productions in

- 5 Sopimuspuolet sitoutuvat sallimaan sukunimien käytön tai käyttöönoton alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä asianosaisten pyynnöstä.

11 artikla – Joukkoviestimet

- 1 Sopimuspuolet sitoutuvat alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien osalta alueilla, joilla näitä kieliä puhutaan, kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja sikäli kuin julkisilla viranomaisilla on välillisesti tai välittömästi toimivaltaa, valtuudet tai muutoin mahdollisuus vaikuttaa tällä alalla, ja kunnioittaen joukkoviestimien itsenäisyyden ja itsehallinnon periaatetta
- a sikäli kuin radiolla ja televisiolla on julkinen palvelutehtävä
 - i varmistamaan ainakin yhden radioaseman ja yhden televisiokanavan perustamisen alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä, tai
 - ii rohkaisemaan ja/tai helpottamaan ainakin yhden radioaseman ja yhden televisiokanavan perustamista alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä; tai
 - iii huolehtimaan riittävästi siitä, että radio ja televisio lähettävät ohjelmaa alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;
 - b i rohkaisemaan ja/tai helpottamaan ainakin yhden alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä toimivan radioaseman perustamista; tai
 - ii rohkaisemaan ja/tai helpottamaan radio-ohjelmien lähettämistä säännöllisesti alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;
 - c i rohkaisemaan ja/tai helpottamaan ainakin yhden alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä toimivan televisiokanavan perustamista; tai
 - ii rohkaisemaan ja/tai helpottamaan televisio-ohjelmien lähettämistä säännöllisesti alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;
 - d rohkaisemaan ja/tai helpottamaan auditiivisten ja audiovisuaalisten teosten luomista alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;
 - e i rohkaisemaan ja/tai helpottamaan ainakin yhden alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä ilmestyvän sanomalehden perustamista ja/tai ylläpitämistä; tai
 - ii rohkaisemaan ja/tai helpottamaan sanomalehtiartikkelien julkaisemista säännöllisesti alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;
 - f i kattamaan alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä toimivien joukkoviestimien lisäkustannukset, milloin laissa yleensä sallitaan joukkoviestimien taloudellinen avustaminen; tai
 - ii soveltamaan olemassa olevia avustuksia koskevia toimenpiteitä myös alueellisilla

the regional or minority languages;

- g to support the training of journalists and other staff for media using regional or minority languages.
- 2 The Parties undertake to guarantee freedom of direct reception of radio and television broadcasts from neighbouring countries in a language used in identical or similar form to a regional or minority language, and not to oppose the retransmission of radio and television broadcasts from neighbouring countries in such a language. They further undertake to ensure that no restrictions will be placed on the freedom of expression and free circulation of information in the written press in a language used in identical or similar form to a regional or minority language. The exercise of the above-mentioned freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.
- 3 The Parties undertake to ensure that the interests of the users of regional or minority languages are represented or taken into account within such bodies as may be established in accordance with the law with responsibility for guaranteeing the freedom and pluralism of the media.

Article 12 – Cultural activities and facilities

- 1 With regard to cultural activities and facilities – especially libraries, video libraries, cultural centres, museums, archives, academies, theatres and cinemas, as well as literary work and film production, vernacular forms of cultural expression, festivals and the culture industries, including inter alia the use of new technologies – the Parties undertake, within the territory in which such languages are used and to the extent that the public authorities are competent, have power or play a role in this field:
- a to encourage types of expression and initiative specific to regional or minority languages and foster the different means of access to works produced in these languages;
- b to foster the different means of access in other languages to works produced in regional or minority languages by aiding and developing translation, dubbing, post-synchronisation and subtitling activities;

kielillä tai vähemmistökielillä tuotettuja audiovisuaalisiin ohjelmiin;

- g tukemaan alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä käyttävien lehtimiesten ja muun joukkoviestimien palveluksessa työskentelevien henkilökunnan koulutusta.
- 2 Sopimuspuolet sitoutuvat takaamaan vapauden vastaanottaa suoraan naapurimaiden radio- ja televisio-ohjelmia, jos ohjelmat on tuotettu samalla tai samantapaisella kielellä kuin alueellinen kieli tai vähemmistökieli, sekä olemaan estämättä näillä kielillä naapurimaista lähetettyjen radio- ja televisio-ohjelmien jälleenlähetetyksiä. Lisäksi sopimuspuolet sitoutuvat takamaan, ettei lehdistön sananvapautta ja vapaata tiedonkulkua millään tavoin rajoiteta samalla tai samantapaisella kielellä kuin alueellinen kieli tai vähemmistökieli ilmestyvissä lehdissä. Koska näiden vapauksien käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, se voidaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai alueellisen koskemattomuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi tai tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.
- 3 Sopimuspuolet sitoutuvat varmistamaan, että alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien edut ovat edustettuna tai otetaan huomioon sellaisissa elimissä, joita lain nojalla saatetaan perustaa valvomaan joukkoviestimien vapautta ja tasapuolisuutta.

12 artikla – Kulttuuritoiminta ja –palvelut

- 1 Kulttuuritoiminnan ja palvelujen osalta – erityisesti kirjastojen, videolainaamojen, kulttuurikeskusten, museoiden, arkistojen, akatemioiden, teattereiden ja elokuvateattereiden, samoin kuin kirjallisuus- ja elokuvatuotannon ja populaarikulttuurin, festivaalien ja kulttuurituotannon osalta, mukaan lukien muun muassa uusin teknologia – sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla ja sikäli kuin viranomaisilla on toimivaltaa, valtuudet tai mahdollisuus vaikuttaa tällä alalla,
- a rohkaisemaan alueellisille kielille tai vähemmistökielille ominaista ilmaisua ja aloitteellisuutta sekä huolehtimaan näillä kielillä tuotettujen teosten saatavuudesta eri tavoin;
- b huolehtimaan alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä tuotettujen teosten saatavuudesta eri muodoissa muilla kielillä avustamalla ja kehittämällä käänös-, jälkiäänitys-, päälleäänitys-, ja tekstitystoimintaa;

- c to foster access in regional or minority languages to works produced in other languages by aiding and developing translation, dubbing, post-synchronisation and subtitling activities;
- d to ensure that the bodies responsible for organising or supporting cultural activities of various kinds make appropriate allowance for incorporating the knowledge and use of regional or minority languages and cultures in the undertakings which they initiate or for which they provide backing;
- e to promote measures to ensure that the bodies responsible for organising or supporting cultural activities have at their disposal staff who have a full command of the regional or minority language concerned, as well as of the language(s) of the rest of the population;
- f to encourage direct participation by representatives of the users of a given regional or minority language in providing facilities and planning cultural activities;
- g to encourage and/or facilitate the creation of a body or bodies responsible for collecting, keeping a copy of and presenting or publishing works produced in the regional or minority languages;
- h if necessary, to create and/or promote and finance translation and terminological research services, particularly with a view to maintaining and developing appropriate administrative, commercial, economic, social, technical or legal terminology in each regional or minority language.
- 2 In respect of territories other than those in which the regional or minority languages are traditionally used, the Parties undertake, if the number of users of a regional or minority language justifies it, to allow, encourage and/or provide appropriate cultural activities and facilities in accordance with the preceding paragraph.
- 3 The Parties undertake to make appropriate provision, in pursuing their cultural policy abroad, for regional or minority languages and the cultures they reflect.
- c huolehtimaan muilla kielillä tuotettujen teosten saatavuudesta alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä avustamalla ja kehittämällä käänös-, jälkiäänitys-, päälleäänitys- ja tekstitystoimintaa;
- d varmistamaan, että erilaiset kulttuuritoimintojen järjestämisestä vastaavat elimet soveltuvalla tavalla sisällyttävät alueellisten kielten tai vähemmistökielten ja kulttuurin tuntemuksen ja osaamisen aloittamiinsa tai tukemiinsa hankkeisiin;
- e edistämään toimenpiteitä, joiden avulla voidaan varmistaa, että kulttuuritoiminnasta vastuussa olevilla elimillä on palveluksessaan henkilöstöä, joka hallitsee sekä asianomaisen alueellisen kielen tai vähemmistökielen että muun väestön käyttämän kielen tai kielet;
- f rohkaisemaan alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien henkilöiden edustajien välitöntä osallistumista kulttuuripalvelujen tarjontaan ja kulttuuritoiminnan suunnitteluun;
- g rohkaisemaan ja/tai helpottamaan sellaisen elimen tai sellaisten elinten perustamista, joiden tehtävänä olisi kerätä, tallentaa ja esitellä tai julkaista alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä tuotettuja teoksia;
- h tarvittaessa perustamaan ja/tai edistämään ja rahoittamaan käänöksiä ja terminologista tutkimuspalvelua erityisesti silmällä pitäen asianmukaisen hallinnollisen, kaupallisen, taloudellisen, yhteiskunnallisen, teknisen ja oikeudellisen sanaston ylläpitämistä ja kehittämistä kullakin alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä.
- 2 Jos alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien henkilöiden lukumäärä on riittävä muilla kuin sellaisilla alueilla, joilla asianomaista alueellista kieltä tai vähemmistökieltä perinteisesti käytetään, sopimuspuolet sitoutuvat sallimaan, rohkaisemaan ja/tai järjestämään asianmukaista kulttuuritoimintaa ja -palveluja edellisen kappaleen mukaisesti.
- 3 Sopimuspuolet sitoutuvat ulkomailla harjoitetun kulttuuripolitiikkansa osalta kiinnittämään asianmukaista huomiota myös alueellisiin kieliin tai vähemmistökieliin sekä kulttuureihin, joita ne heijastavat.

Article 13 – Economic and social life

- 1 With regard to economic and social activities, the Parties undertake, within the whole country:
- a to eliminate from their legislation any provision prohibiting or limiting without justifiable reasons the use of regional or minority languages in documents relating to economic or social life, particularly contracts of employment, and in technical documents such as instructions for the use of products or installations;
- b to prohibit the insertion in internal regulations of companies and private documents of any clauses excluding or restricting the use of
- 13 artikla – Talous- ja yhteiskuntaelämä
- 1 Talous- ja yhteiskuntaelämän osalta sopimuspuolet sitoutuvat koko maassa
- a poistamaan lainsäädännöstään kaikki määräykset, jotka perusteettomasti kieltävät tai rajoittavat alueellisten kielten tai vähemmistökielten käyttöä talous- ja yhteiskuntaelämään liittyvissä asiakirjoissa, erityisesti työsopimuksissa ja teknisissä asiakirjoissa kuten tuotteiden tai laitteiden käyttöohjeissa;
- b kieltämään yritysten sisäisissä säännöissä sekä yksityisoikeudellisissa asiakirjoissa kaikki lausekkeet, jotka poissulkevat tai rajoittavat

regional or minority languages, at least between users of the same language;

- c to oppose practices designed to discourage the use of regional or minority languages in connection with economic or social activities;
 - d to facilitate and/or encourage the use of regional or minority languages by means other than those specified in the above subparagraphs.
- 2 With regard to economic and social activities, the Parties undertake, in so far as the public authorities are competent, within the territory in which the regional or minority languages are used, and as far as this is reasonably possible:
- a to include in their financial and banking regulations provisions which allow, by means of procedures compatible with commercial practice, the use of regional or minority languages in drawing up payment orders (cheques, drafts, etc.) or other financial documents, or, where appropriate, to ensure the implementation of such provisions;
 - b in the economic and social sectors directly under their control (public sector), to organise activities to promote the use of regional or minority languages;
 - c to ensure that social care facilities such as hospitals, retirement homes and hostels offer the possibility of receiving and treating in their own language persons using a regional or minority language who are in need of care on grounds of ill-health, old age or for other reasons;
 - d to ensure by appropriate means that safety instructions are also drawn up in regional or minority languages;
 - e to arrange for information provided by the competent public authorities concerning the rights of consumers to be made available in regional or minority languages.

Article 14 – Transfrontier exchanges

The Parties undertake:

- a to apply existing bilateral and multilateral agreements which bind them with the States in which the same language is used in identical or similar form, or if necessary to seek to conclude such agreements, in such a way as to foster contacts between the users of the same language in the States concerned in the fields of culture, education, information, vocational training and permanent education;
- b for the benefit of regional or minority languages, to facilitate and/or promote co-operation across borders, in particular between regional or local authorities in whose

alueellisten kielten tai vähemmistökielten käyttöä ainakin niiltä osin, kuin samaa kieltä käyttävät henkilöt sitä käyttävät keskenään;

- c vastustamaan käytäntöjä, joiden tavoitteena on alueellisten kielten tai vähemmistökielten käytön rajoittaminen talous- ja yhteiskuntaelämässä;
 - d helpottamaan ja/tai rohkaisemaan alueellisten kielten tai vähemmistökielten käyttöä muillakin kuin edellä olevissa kohdissa mainituilla keinoilla.
- 2 Talous- ja yhteiskuntatoiminnan osalta sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla sikäli kuin julkiset viranomaiset ovat alalla toimivaltaisia ja siinä määrin kuin kohtuudella voidaan katsoa mahdolliseksi,
- a sisällyttämään rahoitus- ja pankkisääntöihinsä määräykset, joilla sallitaan kaupallisen käytännön edellyttämällä tavalla laatia maksumääräyksiä (shekkejä, maksuosoituksia jne.) ja muita rahatalouteen liittyviä asiakirjoja alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä tai tarvittaessa varmistamaan tällaisten määräysten toteutumisen;
 - b järjestämään välittömästi alaisuudessaan olevilla talous- ja yhteiskuntasektoreilla (julkisella sektorilla) toimintoja, joiden tarkoituksena on edistää alueellisten kielten tai vähemmistökielten käyttöä;
 - c varmistamaan, että sosiaalialan hoitolaitoksissa kuten sairaaloissa, vanhainkodeissa ja hoitoloissa on mahdollisuudet vastaanottaa ja hoitaa sairauden tai vanhuuden johdosta tai muusta syystä hoitoa tarvitsevia alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttäviä henkilöitä heidän omalla kielellään;
 - d varmistamaan soveltuvin keinoin, että turvallisuusohjeita on saatavana myös alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;
 - e järjestämään kuluttajasuojasta vastuussa olevien viranomaisten antamat tiedot saataville myös alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä.

14 artikla – Yhteydet valtakunnan rajojen yli

Sopimuspuolet sitoutuvat

- a soveltamaan voimassaolevia kahden- ja monenvälisiä sopimuksia, jotka ovat niitä sitovia sellaisiin muihin valtioihin nähden, joissa käytetään samaa tai samankaltaista kieltä, tai tarvittaessa pyrkiä tekemään mainitunlaisia sopimuksia siten, että asianomaisten valtioiden samaa kieltä käyttävän väestön yhteyksiä kulttuurin, koulutuksen, tiedotustoiminnan, ammattikoulutuksen ja jatkuvan koulutuksen alalla edistetään;
- b helpottamaan ja/tai edistämään alueellisten kielten tai vähemmistökielten eduksi yhteistyötä valtakunnan rajojen yli erityisesti niiden alueellisten tai paikallisten

territory the same language is used in identical or similar form.

viranomaisten välillä, joiden alueella käytetään samaa tai samankaltaista kieltä.

PART IV APPLICATION OF THE CHARTER

Article 15 – Periodical reports

- 1 The Parties shall present periodically to the Secretary General of the Council of Europe, in a form to be prescribed by the Committee of Ministers, a report on their policy pursued in accordance with Part II of this Charter and on the measures taken in application of those provisions of Part III which they have accepted. The first report shall be presented within the year following the entry into force of the Charter with respect to the Party concerned, the other reports at three-yearly intervals after the first report.
- 2 The Parties shall make their reports public.

Article 16 – Examination of the reports

- 1 The reports presented to the Secretary General of the Council of Europe under Article 15 shall be examined by a committee of experts constituted in accordance with Article 17.
- 2 Bodies or associations legally established in a Party may draw the attention of the committee of experts to matters relating to the undertakings entered into by that Party under Part III of this Charter. After consulting the Party concerned, the committee of experts may take account of this information in the preparation of the report specified in paragraph 3 below. These bodies or associations can furthermore submit statements concerning the policy pursued by a Party in accordance with Part II.
- 3 On the basis of the reports specified in paragraph 1 and the information mentioned in paragraph 2, the committee of experts shall prepare a report for the Committee of Ministers. This report shall be accompanied by the comments which the Parties have been requested to make and may be made public by the Committee of Ministers.
- 4 The report specified in paragraph 3 shall contain in particular the proposals of the committee of experts to the Committee of Ministers for the preparation of such recommendations of the latter body to one or more of the Parties as may be required.
- 5 The Secretary General of the Council of Europe shall make a two-yearly detailed report to the Parliamentary Assembly on the application of the Charter.

Article 17 – Committee of experts

- 1 The committee of experts shall be composed of one member per Party, appointed by the Committee of Ministers from a list of individuals of the highest integrity and recognised competence in the matters dealt with in the

IV OSA PERUSKIRJAN SOVELTAMINEN

15 artikla – Määräaikaiset selonteot

- 1 Sopimuspuolet antavat määräajoin ministerikomitean määräämässä muodossa Euroopan neuvoston pääsihteerille selonteon noudattamastaan tämän peruskirjan II osaa koskevasta politiikasta sekä toimenpiteistä, joihin asianomaisen sopimuspuolen hyväksymien III osan määräysten toteuttamiseksi on ryhdytty. Ensimmäinen selonteko annetaan vuoden kuluessa peruskirjan voimaantulosta asianomaisen sopimuspuolen osalta, ja muut selonteot kolmen vuoden väliajoin ensimmäisestä selonteosta lukien.
- 2 Sopimuspuolet julkistavat selontekonsa.

16 artikla – Selontekojen tutkinta

- 1 Euroopan neuvoston pääsihteerille 15 artiklan mukaisesti annetut selonteot tutkii 17 artiklan mukaisesti asetettu asiantuntijakomitea.
- 2 Laillisesti sopimuspuolen alueelle perustetut yhteisöt tai yhdistykset voivat kiinnittää asiantuntijakomitean huomion seikkoihin, jotka liittyvät sopimuspuolen hyväksymiin tämän peruskirjan III osaa koskeviin sitoumuksiin. Neuvoteltuaan asiasta asianomaisen sopimuspuolen kanssa, asiantuntijakomitea voi ottaa nämä tiedot huomioon laatiessaan jäljempänä 3 kappaleessa tarkoitettua selvitystä. Mainitut yhteisöt tai yhdistykset voivat lisäksi antaa lausuntoja sopimuspuolen noudattamasta II osaa koskevasta politiikasta.
- 3 Edellä 1 kappaleessa tarkoitettujen selontekojen sekä 2 kappaleessa mainittujen tietojen perusteella asiantuntijakomitea laatii selvityksen ministerikomiteaa varten. Tähän selvitykseen liitetään sopimuspuoilta pyydytetyt vastineet; ministerikomitea voi julkistaa selonteon.
- 4 Edellä 3 kappaleessa tarkoitettussa selvityksessä on oltava erityisesti asiantuntijakomitean esitys ministerikomitealle yhdelle tai useammalle sopimuspuolelle annettavien suositusten valmistelemiseksi.
- 5 Euroopan neuvoston pääsihteerin laatii kahden vuoden väliajoin yksityiskohtaisen selvityksen peruskirjan soveltamisesta parlamentaariselle yleiskokoukselle.

17 artikla – Asiantuntijakomitea

- 1 Asiantuntijakomiteassa on yksi jäsen kutakin sopimuspuolta kohti; jäsenet nimittää ministerikomitea ehdokaslistalta, johon sopimuspuolet ovat nimenneet henkilöitä, joilla on korkea moraali ja tunnustettu pätevyys

- Charter, who shall be nominated by the Party concerned.
- Members of the committee shall be appointed for a period of six years and shall be eligible for reappointment. A member who is unable to complete a term of office shall be replaced in accordance with the procedure laid down in paragraph 1, and the replacing member shall complete his predecessor's term of office.
 - The committee of experts shall adopt rules of procedure. Its secretarial services shall be provided by the Secretary General of the Council of Europe.
- peruskirjan käsittelemässä asioissa.
- Komitean jäsenet nimitetään kuudeksi vuodeksi kerrallaan, ja heidät voidaan valita uudelleen. Jos jäsen ei voi suorittaa toimikauttaan loppuun, hänelle valitaan seuraaja 1 kappaleessa annetun menettelyn mukaisesti, ja seuraajan toimikausi jatkuu edeltäjän toimikauden päättymiseen.
 - Asiantuntijakomitea hyväksyy menettelytapasääntönsä. Euroopan neuvoston pääsihteeri järjestää sille sihteeristöpalvelut.

PART V FINAL PROVISIONS

Article 18

This Charter shall be open for signature by the member States of the Council of Europe. It is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 19

- This Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which five member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Charter in accordance with the provisions of Article 18.
- In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 20

- After the entry into force of this Charter, the Committee of Ministers of the Council of Europe may invite any State not a member of the Council of Europe to accede to this Charter.
- In respect of any acceding State, the Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 21

- Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, make one or more reservations to paragraphs 2 to 5 of Article 7 of this Charter. No other reservation may be made.
- Any Contracting State which has made a reservation under the preceding paragraph may wholly or partly withdraw it by means of a

V OSA LOPPUMÄÄRÄYKSET

18 artikla

Tämä peruskirja on avoinna allekirjoittamista varten Euroopan neuvoston jäsenvaltioille. Se on ratifioitava tai hyväksyttävä. Ratifioimis- ja hyväksymiskirjat talletetaan Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

19 artikla

- Tämä peruskirja tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona viisi Euroopan neuvoston jäsenvaltiota on 18 artiklan mukaisesti ilmoittanut sitoutuvansa noudattamaan peruskirjaa.
- Jäsenvaltion osalta, joka myöhemmin ilmoittaa sitoutuvansa noudattamaan peruskirjan määräyksiä, peruskirja tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona ratifioimis- tai hyväksymiskirja on talletettu.

20 artikla

- Tämän peruskirjan tultua voimaan, Euroopan neuvoston ministerikomitea voi kutsua minkä tahansa Euroopan neuvoston ulkopuolisen valtion liittymään tähän peruskirjaan.
- Liittyjävaltion osalta peruskirja tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona liittymiskirja on talletettu Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

21 artikla

- Kukin valtio voi tämän peruskirjan allekirjoittaessaan tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjan tallettaessaan tehdä yhden tai useamman varauksen tämän peruskirjan 7 artiklan 2-5 kohtaan. Muita varauksia ei sallita.
- Sopimuspuoli, joka edellisen kappaleen mukaisesti on tehnyt varauksen, voi kokonaan tai osaksi peruuttaa sen Euroopan neuvoston

notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. The withdrawal shall take effect on the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 22

- 1 Any Party may at any time denounce this Charter by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.
- 2 Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of six months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 23

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council and any State which has acceded to this Charter of:

- a any signature;
- b the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
- c any date of entry into force of this Charter in accordance with Articles 19 and 20;
- d any notification received in application of the provisions of Article 3, paragraph 2;
- e any other act, notification or communication relating to this Charter.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Charter.

Done at Strasbourg, this 5th day of November 1992, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to any State invited to accede to this Charter.

pääsihteerille osoitettavalla ilmoituksella. Peruutus tulee voimaan päivänä, jona pääsihteerin on vastaanottanut ilmoituksen.

22 artikla

- 1 Sopimuspuoli voi milloin tahansa irtisanoa tämän peruskirjan Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitettavalla ilmoituksella.
- 2 Irtisanominen tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kuusi kuukautta päivästä, jona pääsihteerin on vastaanottanut ilmoituksen.

23 artikla

Euroopan neuvoston pääsihteerin ilmoittaa kaikille Euroopan neuvoston jäsenvaltioille sekä kaikille tähän peruskirjaan liittyneille valtioille

- a kaikista allekirjoituksista,
- b kaikista ratifioimis-, hyväksymis- ja liittymiskirjojen tallettamisista,
- c kaikista tämän peruskirjan 19 ja 20 artiklan mukaisista voimaantulopäivistä
- d kaikista 3 artiklan 2 kappaleen mukaisista ilmoituksista,
- e kaikista muista tähän peruskirjaan liittyvistä toimenpiteistä, ilmoituksista ja tiedonannoista.

Tämän vakuudeksi allekirjoittaneet ovat asianmukaisesti siihen valtuutettuina allekirjoittaneet tämän peruskirjan.

Tehty Strasbourgissa 5 päivänä marraskuuta 1992 yhtenä englannin ja ranskankielisenä kappaleena, jonka kummatkin tekstit ovat yhtä todistusvoimaisia ja joka talletetaan Euroopan neuvoston arkistoon. Euroopan neuvoston pääsihteerin toimittaa oikeaksi todistetut jäljennökset Euroopan neuvoston jäsenvaltioille ja valtioille, jotka on kutsuttu liittymään tähän peruskirjaan.